

STAMCELDONATIE

MAATSCHAPPIJLEER EN BURGERSCHAP

VMBO - HAVO - VWO - MBO

Docentenhandleiding

MATCHIS

HET NEDERLANDS CENTRUM
VOOR STAMCELDONOREN

Een uitgave van Stichting Matchis

Stichting Matchis zorgt ervoor dat patiënten met leukemie en andere ernstige bloedaandoeningen die een stamceltransplantatie moeten ondergaan zo snel mogelijk de best passende donor krijgen.

Deze gedrukte versie is geen compleet toepasbaar werkboek, maar slechts een presentatieweergave van een digitaal werkdocument. Dat digitale werkdocument bevat praktische links en bijlagen die het jou als docent makkelijk maken om de lessen in de praktijk aan te bieden.

Kijk op de website meer informatie over dit lespakket, de digitale versie en bijlagen.

Colofon

2e druk 2026

Dit lespakket is ontwikkeld door Centrum 16-22 in opdracht van Stichting Matchis, en mede mogelijk gemaakt door bijdragen van Pfizer en het Dr. C.J. Vaillant Fonds.

Vormgeving/dtp:

1e druk - Jos van Hout, Click Communicatie

2e druk - Stichting Matchis

© Copyright 2020 Stichting Matchis. Alle informatie waaronder teksten, foto's, illustraties, beeldmerken en logo's zijn eigendom van *Stichting Matchis* worden beschermd door het auteurs- en merkenrecht. De inhoud van dit lespakket mag uitsluitend worden gebruikt voor onderwijsdoelstellingen.

INHOUD

1	Stamceldonatie in de klas	4
2	Doelstelling, doelgroep en gebruik	6
3	Mogelijke opzet les van 60 minuten	8
4	De Werkvormen	12
	Werkvorm 1 - Meningencarrousel	12
	Werkvorm 2 - Stoplichtspel	13
	Werkvorm 3 - Redder van de klas	14
	Werkvorm 4 - Waar of niet waar?	16
	Werkvorm 5 - Mijn Campagne	17
	Werkvorm 6 - Pet op	18

1 | Stamceldonatie in de klas

Door het geven van stamcellen kan het leven worden gered van ernstig zieke patiënten die bijvoorbeeld lijden aan leukemie of andere levensbedreigende vormen van bloedkanker. Voor veel van deze patiënten is een stamceldonatie vaak de laatste kans op overleven.

De 'match' tussen een donor die bij leven stamcellen wil afstaan en de ontvangende patiënt luistert zeer nauw. In het wereldwijde stamceldonorbestand staan inmiddels ruim 43 miljoen mensen geregistreerd en desondanks vinden we niet voor elke patiënt die stamcellen nodig heeft een passende donor. Daarom zijn meer mensen die stamcellen willen doneren nog steeds nodig. Daarbij speelt ook nog eens mee dat stamceldonatie biologisch gezien gekoppeld is aan de etnische achtergrond van patiënt en donor. Voor sommige bevolkingsgroepen zijn relatief veel donoren beschikbaar, voor andere is het vinden van een geschikte donor slechts in geringe mate succesvol.

Het besluit om wel of niet stamceldonor te worden neem je niet zo maar. Daarvoor heb je niet alleen informatie nodig, er zal ook over nagedacht moeten worden. Wat betekent het om stamceldonor te worden, waarom zou ik dat wel of niet doen, op basis waarvan neem ik een besluit?

De voorbeeldlessen die in dit boekje gegeven worden, stellen leerlingen in staat om bij die vragen stil te staan. Speels maar zeker ook serieus, waarbij de grotere maatschappelijke vragen rondom de gezondheidszorg ook aan bod kunnen komen.

Mochten leerlingen besluiten om stamceldonor te worden (wat overigens pas kan vanaf de leeftijd van 18 jaar) dan is dat uiteraard meer dan welkom, maar dat is niet het doel van deze lessen. Het voornaamste doel is om leerlingen/ studenten te informeren over wat het precies inhoudt om stamceldonor te zijn.

De nieuwe donorwet

Als ze 18 jaar worden, krijgen jongeren de vraag of ze orgaandonor willen worden. In 2020 is de wet op de orgaandonatie aangepast, zodat je niets meer hoeft aan te geven om toch als orgaandonor in het bestand opgenomen te worden. Voor stamceldonatie verandert er door deze wet echter

niets: om stamceldonor te worden zul je altijd zelf actie moeten ondernemen om ingeschreven te worden in de wereldwijde stamceldonorbank. Stichting Matchis beheert de Nederlandse stamceldonorbank die weer deel uitmaakt van de wereldwijde donorbank.

2 | Doelstelling, doelgroep en gebruik

Met deze lessen kun je het gesprek aangaan met jouw leerlingen/studenten over stamceldonorschap.

De handleiding bevat:

- informatie over stamceldonorschap
- een voorbeeld hoe je de les kunt indelen
- een filmpje om het thema te introduceren
- zes werkvormen om met jouw leerlingen/studenten aan de slag te gaan.

Doel van de les

Het is niet het doel om nieuwe donoren te werven via deze lessen. Het is nadrukkelijk wel het doel om leerlingen/studenten meer kennis te laten opdoen over stamceldonorschap. Door het onderwerp op verschillende manieren te benaderen, door discussie, casussen en interactieve werkvormen, bepalen leerlingen/studenten hun houding ten aanzien van stamceldonorschap.

Doelgroep

Deze lessen zijn geschikt voor vmbo-havo- en vwo-leerlingen en mbo-studenten.

Vmbo/havo/vwo

De lessen zijn geschikt voor leerlingen uit de bovenbouw en kunnen tijdens maatschappijleer gegeven worden. De lessen sluiten aan bij het curriculum maatschappijleer.

Mbo

De lessen sluiten aan bij het vak burgerschap.

Het gebruik van de handleiding

In deze handleiding vind je een voorbeeld van hoe je een les van 60 minuten kunt indelen. Er zijn verschillende werkvormen te vinden waarmee je eenvoudig zelf een les kunt samenstellen, afgestemd op het niveau van de groep en de duur van de les. Bij elke werkvorm is aangegeven voor welk niveau deze geschikt is. Al het benodigde materiaal is digitaal beschikbaar.

De film

Als inleiding kun je een speciaal filmpje laten zien waarin verschillende betrokkenen hun kant van het verhaal vertellen:

- iemand die daadwerkelijk stamcellen heeft gedoneerd
- een patiënt die stamcellen heeft ontvangen
- en iemand die zich heeft geregistreerd als donor.

3 | Mogelijke opzet les van 60 minuten

De les is ingedeeld in 3 fases:

- Kennisoverdracht
- Verdieping/ethiek
- Samenvatting/evaluatie

Introductie - woordweb

5 minuten

Materialen: Smartboard/bord

Doel

Inventariseren van de kennis van de leerlingen/studenten ten aanzien van stamceldonorschap.

Werkwijze

Introductie van het onderwerp; schrijf het woord stamceldonorschap op het bord.

Vraag aan de leerlingen/studenten:

'Waar denk je aan bij
(stamcel-) donorschap?'

De leerlingen/studenten noemen woorden waaraan ze denken. Schrijf de woorden op het bord, zodat er een woordweb ontstaat rondom het woord Stamceldonorschap.

Tips voor een woordweb online:

www.mentimeter.com

Via deze app kunnen de studenten met hun eigen telefoon woorden toevoegen.

www.mindmup.com

*Mooi vormgegeven mindmap.
De woorden worden door de docent ingevoerd.*

Introductiefilm

5 minuten

Doel

Het vergroten van kennis ten aanzien van stamceldonorschap

Werkwijze

De leerlingen/studenten kijken naar het animatiefilmpje, waarin kort uitgelegd wordt wat stamceldonorschap inhoudt. Bespreek met de leerlingen/studenten kort of ze de informatie hebben begrepen en of zij nog vragen hebben. Bekijk eventueel onze **veelgestelde vragen**.

3 | Mogelijke opzet les van 60 minuten

Film (drie verhalen)

15 minuten

Doel

De leerlingen/studenten krijgen inzicht in wat een stamceldonatie teweegbrengt vanuit verschillende perspectieven en op sociaal-emotioneel gebied.

Werkwijze

Geef de leerlingen/studenten de volgende informatie: 'Je gaat kijken naar een film over drie personen, die te maken hebben met een stamceldonatie. Zij bekijken het proces vanuit verschillende invalshoeken'.

Nabespreking

Aan de hand van een aantal vragen:

Bij Laura:

- *Waarom heeft Laura zich aangemeld als donor?*
- *Waarom heeft Laura haar hele gezin betrokken bij de beslissing? Zou jij dat ook doen?*

Bij Lloyd:

- *Lloyd heeft 2 weken moeten herstellen van de operatie, vind jij dat lang?*
- *Lloyd heeft iemands leven gered, is hij nu een held?*

- *Lloyd mag na een half jaar contact opnemen met Matchis om te kijken hoe het gaat met de persoon die de stamceldonatie heeft gekregen, wat vind je hiervan?*

Bij Anemone:

- *Wat zou jij ervoor over hebben om Anemone te helpen?*
- *Wat vind je ervan dat Anemone vlogt over het onderwerp stamceldonatie?*

Algemeen:

- *Wat zouden voor jou redenen zijn om stamceldonor te worden?*
- *Wat zouden redenen zijn om het niet te doen?*

Werkvorm - 15 à 25 minuten

Kies een van de zes werkvormen die bij jouw leerlingen/ studenten past. De werkvormen vind je in hoofdstuk 4, vanaf de volgende pagina.

Samenvatting / evaluatie - 5 minuten

Doel: inventariseren of het hoofddoel behaald is. De les wordt door jou kort samengevat. De leerlingen/studenten geven aan wat zij van de les vonden. Daarnaast stel je de volgende vragen aan jouw leerlingen/studenten:

1. *Heb je iets nieuws geleerd over stamceldonorschap? Zo ja, wat?*
2. *Wat vind je van stamceldonorschap?*
3. *Is je mening over stamceldonorschap veranderd? Zo ja, hoe?*

Afronding

De leerlingen/studenten vullen de Stamcelwijzer in, waarin vragen worden gesteld over stamceldonatie.

4 | De werkvormen

Werkvorm 1 - Meningencarroussel

HAVO | VWO - 25 minuten

Doel

De leerlingen oefenen met het analyseren van dilemma's en vraagstukken rondom het thema stamceldonatie.

Materialen

- A3-prints met vraagstukken
- Stiften

Werkwijze

Start | De leerlingen worden verdeeld in maximaal vijf groepjes. Elke groep krijgt een poster met daarop een van de vijf vraagstukken.

Stap 1 | De leerlingen bespreken met hun groepje hun vraagstuk en schrijven hun bevindingen op de print.

Stap 2 | Per groepje blijven er twee leerlingen zitten die 'beheerders' zijn van de vraag. De andere leerlingen schuiven één tafel verder.

Stap 3 | Het nieuwe groepje bespreekt het vraagstuk en schrijft de bevindingen op de print. Er kan afhankelijk van de tijd verschillende keren worden gerouleerd.

Stap 4 | Als er voldoende is gerouleerd, presenteren de 'beheerders' per groepje kort en krachtig hun vraagstuk en uitspraken en antwoorden van de leerlingen/studenten.

Eerst vertellen ze welke argumenten zij van hun medestudenten hebben gehoord. Daarna geven ze hun mening en wat hun uiteindelijke conclusie is over het vraagstuk.

Aandachtspunten

Geef duidelijk aan wat de tijd per ronde is, dit zorgt ervoor dat de leerlingen snel aan de slag gaan. Voorbeeld tijdpad: 5 rondes van 3 minuten waarbij de leerlingen beargumenteren en 2 minuten per groepje om hun besluit te presenteren.

Werkvorm 2 - Stoplichtspel

VMBO | HAVO | VWO | MBO - 10 minuten

Doel

De leerlingen/studenten vergroten hun kennis ten aanzien van stamceldonorschap en oefenen in het onderbouwen van hun mening.

Materialen

- Stellingen laten zien op smartboard
- Kaarten (zelf maken) rood-oranje-groen

Werkwijze

Elk student krijgt drie kaarten, namelijk een rode, groene en oranje kaart. De kaarten hebben verschillende betekenissen:

- *Rood* = Niet mee eens
- *Oranje* = Twijfel of geen mening
- *Groen* = Mee eens

De docent leest een stelling voor of projecteert de stelling op het bord. De leerlingen/studenten maken een keus door een kleur kaart in de lucht te houden. Nadat iedereen een keuze heeft gemaakt, kiest de docent enkele leerlingen/studenten om hun keuze toe te lichten. Waarom heb je hiervoor gekozen? Hoe komt het dat je dat vindt?

Na een paar minuten vraag je of er leerlingen/studenten zijn die hun mening willen bijstellen en waarom?

Het is leuk om de leerlingen/studenten die oranje hebben aangegeven, te vragen in welke richting zij geneigd zijn om te kiezen; rood of groen.

Aandachtspunten

Als er bij een stelling veel overeenkomsten zijn in de kleur, sta dan kort stil bij de meningen. Als er meer verschillende kaarten zijn, dan kunnen de verschillende meningen langer besproken worden.

4 | De werkvormen

Werkvorm 3 - Redder van de klas

VMBO | HAVO | VWO | MBO - 15 minuten

Doel

De leerlingen/studenten krijgen inzicht in de gevoelens die horen bij het stamceldonorproces.

Materialen

Dichtgevouwen briefjes, één van de briefjes heeft een kruisje binnenin.

Werkwijze

Je vertelt het volgende:

‘Er is iemand die leukemie heeft, een ernstige vorm van kanker. Er is maar één manier om deze persoon te redden en dat is door middel van een stamceldonor.

Uit onderzoek is gebleken dat er in deze klas iemand zit die stamceldonor kan worden en deze persoon kan helpen. Jullie krijgen allemaal een dichtgevouwen briefje van mij. Bij een persoon uit deze klas staat een kruisje; hij/zij is onze redder. Pas als ik het zeg mag je het briefje openen.’

Aandachtspunt

Het kan emoties oproepen bij de leerlingen/studenten. Het kan handig zijn om aan te geven dat het een spannend moment is.

Voordat iedereen het briefje opent, stel je enkele vragen:

- Wie hoopt de redder te zijn?
- Wie hoopt absoluut de redder níet te zijn?

Als alle leerlingen/studenten de briefjes hebben geopend ga je met de leerlingen/studenten nabespreken hoe ze het hebben ervaren.

Nabesprekingsvragen algemeen:

1. Hoe voelde het dat je uitgekozen kon worden?
2. Wie dacht: ‘Ik ben het vast’?
3. Zou je doneren als je redder was?
4. Zou je willen weten voor wie je doneert?
5. Wat zouden je ouders hiervan vinden? Vind je dat zij deze toestemming moeten geven?

Nabesprekingsvragen voor de redder:

1. Hoe voelt het dat jij de redder bent?
2. Wat was het eerste dat in je opkwam?

Variatietip

Een variatie is dat er géén briefje met een kruisje tussenzit. Een belangrijk weetje namelijk: in een klas kunnen veel leerlingen/studenten zitten, maar alsnog is er geen uitgekozen/geschikt. Zo werkt het ook in de praktijk: er is niet altijd een match en je zult niet zo makkelijk opgeroepen worden.

4 | De werkvormen

Werkvorm 4 - Waar of niet waar?

VMBO | HAVO | VWO | MBO - 15 minuten

Doel

De kennis van de leerlingen/studenten ten aanzien van stamceldonatie wordt geïnventariseerd en vergroot.

Materialen

- 'Feiten' laten zien op smartboard
- Pen en papier (voor variant)

Werkwijze

Je laat de 'feiten' omtrent stamceldonatie zien op het bord en vraagt na elk 'feit' de leerlingen/studenten om op te staan als zij denken dat het *waar* is. Als de leerlingen/studenten denken dat het *niet waar* is blijven ze zitten.

Mogelijke variant

Voordat de leerlingen/studenten deze opdracht gaan doen, gaan zij zelf 'feiten' bedenken (eventueel met gebruik van online informatie) die *waar* of *niet waar* zijn. De leerlingen/studenten noteren minimaal één 'feit' op hun A4'tje. Ze presenteren hun 'feiten' en de klas raadt of het *waar* of *niet waar* is.

Werkvorm 5 - Mijn Campagne

HAVO | VWO | MBO - 15 à 20 minuten

Doel

De leerlingen/studenten werken aan hun creativiteit en presentatievaardigheden ten aanzien van stamceldonatie.

Materialen

- A4-papier
- Stiften/potloden

Werkwijze

De leerlingen/studenten bedenken een plan om meer donoren te werven. Je mag maximaal twee ideeën geven van een mogelijk plan. De studenten worden door jou uitgedaagd om na te denken over de doelgroep die zij gaan werven en op welke manier zij dat gaan doen. De leerlingen/studenten noteren dit op een A4-papier. Je geeft aan dat ze creatief mogen zijn in hun ideeën. Laat ze bij het maken van het plan de vijf W-vragen noemen (Wie? Wat? Waar? Wanneer? Waarom?) en hoe deze ingezet kunnen worden. Na 10 minuten presenteren de studenten hun plan aan de groep.

Voorbeelden voor een plan:

- Oproep in de krant
- Voorlichting op scholen
- Op straat mensen interviewen
- Social mediacampagne

Tip!

De leerlingen/studenten krijgen de kans om hun ideeën in te sturen naar Matchis. Wanneer een voorstel niet alleen creatief, maar ook uitvoerbaar én wervend is, kan Matchis het daadwerkelijk gebruiken. Hoe gaaf is dat?

Door dit vooraf te benoemen, wordt de opdracht nog meer uitdagend en betekenisvol.

Het kan een idee zijn om het beste plan uit de klas te kiezen en dat verder uit te werken om in te sturen naar Matchis.

Inzendingen: contact@matchis.nl

4 | De werkvormen

Werkvorm 6 - Pet op

HAVO | VWO - 25 minuten

Doel

- De leerlingen leren een dilemma vanuit verschillende perspectieven te analyseren en beargumenteren.
- De leerlingen oefenen met een beproefde methode om tot inzichten te komen.

Materialen

- A4 prints
- Voor elk dilemma dat je behandelt is één set van 5 vellen nodig.

Werkwijze

Stap 1 | Verdeel de klas in zeven groepen.

Stap 2 | Vijf groepen vertegenwoordigen een kleur en krijgen daarvoor een bijbehorende print met uitleg.

Opdracht voor de 5 'denkpet'-groepjes:

- Bedenk argumenten voor of tegen het voorstel vanuit je eigen kleur denkpet.
- Schrijf de argumenten op je blad en bereid je voor om ze te presenteren.

Geef de groepjes drie minuten per dilemma om argumenten te verzinnen. Geef aan dat de groepjes de kleur die zij vertegenwoordigen niet hoeven te noemen, dat komt op het eind.

Stap 3 | De twee overige groepjes krijgen een kaart met daarop een dilemma.

Opdracht voor de twee 'dilemma'-groepjes:

- Bestudeer het dilemma en bedenk een voorlopige keuze voor een oplossing.

Stap 4 | Deze twee 'dilemma'-groepjes moeten langs de 'denkpet'-groepjes gaan en krijgen een advies per groepje.

Stap 5 | De twee groepjes presenteren hun conclusie ten aanzien van het dilemma aan de gehele groep en geven aan welke argumenten doorslaggevend zijn geweest.

Stap 6 | Tenslotte vertellen de 'denkpet'-groepjes wat hun opdracht was en wat hun hoed vertegenwoordigt.

Kies een van deze morele dilemma's:

- Je hebt je ooit aangemeld als stamceldonor via Stichting Matchis. Een paar jaar later word je gebeld: je bent mogelijk een match. Je zit midden in je eindexamens/tentamens of een belangrijke stage. Wat doe je?
- Je wilt je registreren als donor, maar je ouders maken zich zorgen over risico's en bijwerkingen. Zij raden het je af. Wat doe je?
- Een vriend(in) zegt dat stamceldonatie gevaarlijk is en dat je er zelf ziek van kunt worden. Jij weet niet precies hoe het zit. Ga je je verder verdiepen of laat je het idee los?
- In jouw vriendengroep vinden sommigen dat doneren 'een morele plicht' is. Jij vindt dat het een persoonlijke keuze moet zijn. Hoe ga je om met die groepsdruk?

Witte pet

Feiten en cijfers

Gaat uit van objectieve informatie.

Groene pet

Creatief

Vrije associaties, bedenkt alternatieven.

Gele pet

Optimistisch

Bekijkt het van de zonnige kant en zoekt voordelen.

Zwarte pet

Pessimistisch

Speelt de advocaat van de duivel.

Rode pet

Gevoel/intuïtie

Reageert emotioneel, zonder opgaaf van reden.

MATCHIS

HET NEDERLANDS CENTRUM
VOOR STAMCELDONOREN

Postbus 25 | 2300 AA Leiden | 071 - 568 53 50

www.matchis.nl